

מבט יהודי

עלון תקופתי לעידוד חשיבה יהודית

גיליון מס' 41 ער"ח אדר א' התשע"א / ת.ד. 4215 מודיעין עילית 08-9743208

בס"ד

עבודת ראש חודש

מאמר ב'

במאמר הקודם ראינו שראש חודש הוא זמן להתחדשת בעבודת ה', הפעם נראה בס"ד שזהו גם הזמן להתעורר ולהתחזק באמונה שהכל רק בכח ה' יתברך והשגחתו, ושאינ לנו לתלות בטחונו במזלות וכדומה.

הרא"ה ז"ל ב"ספר-החינוך" (מצוה תג) אומר שקרבן מוסף ראש חודש בא לחזק אותנו באמונה שכל החידושים המתחדשים בעולם הם הכל רק מאתו יתברך ובהשגחתו, וכך הוא אומר: "ידוע לכל חכם לב בבני אדם כי לגלג השמש וגלגל הירח פועלים בכוחם הנאצל עליהם מאדון כל הכחות בעולם השפל פעולות גדולות בגופות בני אדם ובכל מיני שאר בעלי חיים גם בכל הצומח בארץ מן הארזים הגדולים עד העשבים הדקים... ומפורסם בכל המון העם נערים עם זקנים כי כח הלבנה ניכר בכל אשר נעשה בארץ, כידוע לכורתי האילנות לבניות כי לא יכרתום בזמן שהלבנה בחידושה עד עבור ה' ימים או יותר, ויורדי הים גם כן אין מפליגין בה עד אחר ה' ימים של חדש הלבנה, וכן נוהגים כל בני אדם מהקזי דם סמוך לחדושה וכמה מלאכות אחרות קטנות וגדולות צריכות שמירה שלא לעשותן בעוד שהלבנה מתחדשת עד שיאמרו שהפשתן שימצא במשרה או בתוך היורה לבשל בחדוש הלבנה שהוא לוקה ולא יצלה אחר כן לכל, וכלל ענינים אלה גלויים ונודעים הם לכל והאריכות בהם ילדות, ולכן כי בחידושה של לבנה לפעולות אדם יתחדש ענין והכל בדבריו של מקום ברוך הוא ובגזירתו, ראוי לנו גם כן לחדש ולהקריב קרבן מוסף נוסף על שאר הימים לשמו ברוך הוא, להעיר רוחינו ולקבוע בלבבנו כי כל החידושים ההווים בעולם מאתו ברוך הוא, וכל כחם של גלגלים לא ימצא רק מהשם לבדו, ועם המחשבה הזכה הזאת והאמתית תתעלה נפשו וברכת השי"ת תחול על ראשינו."

ה"מנורת המאור" אומר שקרבן מוסף ראש חודש בא לכפר על חיסרון באמונה, וזה לשונו (נ"ג כ"ד ח"א פ"א): "הוא זמן כפרה, כשהיו ישראל מקריבין זבחי רצון, שעירי חטאת לכפר בעדם, והיה תשועת נפשם מיד שונא, שהוא היצר הרע המקטרג על האדם להכניסו אל התאות והמחשבות הממיתות לשכל וחושבות שיש גדולה בגודל אור הלבנה והפכה במיעוט אורה, שקורין 'אגתמא', על כן צריכים כפרה על העולה על רוחם."

גם ברכת הלבנה באה לחזק את האמונה, וכפי שאומר ה"מנורת המאור" (שפ פ"ב): "ברכת הלבנה הוא לאמת אצלנו שהכל בא מאתו והוא ברא הכל ובמאמרו נעשה, ואל יחשוב שום אדם שיש ברשות שום נברא לעשות שום דבר בעולם, טוב או רע, בלתי במאמר קונו. ועל כן אמרו ז"ל שהמברך על החודש כמקבל פני שכינה".

כבוד בית הכנסת – להלכה למעשה

פסקי הלכה ממרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

הקורא דברי חולין בבית הכנסת מלבד עצם הזלזול בכבוד בית הכנסת, אם קורא לאור התאורה של בית הכנסת הרי הוא משתמש בנר של מצוה לצורך חול. אומנם מה שמאיר מחוץ לבית הכנסת אם אינו ניכר שמשתמש לאור בית הכנסת לא הוי זלזול ושרי.

נכנס לבית המדרש ללמוד וחדר המעילים הוא פנימי לבית המדרש ועובר תחילה לשם להניח את בגדיו, לא חשיב קפנדריא. דהגיע לבית המדרש ללמוד אלא בכדי שלא יכביד עליו פונה קודם להסיר את בגדיו.

קדושת בית המדרש גדולה יותר מבית הכנסת, ועל כן מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש אבל לא להיפך, (שו"ע סי' קנא ובמ"ב סק"ח). בזמנינו שלומדים ומתפללים באותו מקום תלוי בעיקר השימוש, שאם עיקר השימוש הוא להתפלל אלא שגם לומדים שם חשיב בית הכנסת לקולא ולחומרא.

אסור לעשות בבית הכנסת ובבית המדרש דברים שעלולים להפריע למתפללים או ללומדים, בכלל זה אסור להפעיל פלאפון או לעשן, ומלבד זאת עישון בבית הכנסת אסור דלא עדיף מאכילה ושתייה וטיול וכו', ואף לתלמיד חכם הלומד בבית המדרש יש לדון אי דמי לאכילה ושתייה או דהוי טפי קלות ראש.

תלמיד חכם בבית המדרש, לעשות שם מה שנצרך לו, עיין בשער הציון (סי' קנא סקי"ב) דלמעשה מתיר רק בדוחק כדי שלא יתבטל מלימודו... ולפי זה אם צריך את חברו לשיחה בטלה [צורך פרנסה] צריך לצאת עמו לחוץ [עיין מ"ב ס"ק ב' ח' ובה"ל ד"ה וי"א]. ומכל מקום למעשה כשיגרום על ידי זה ביטול, ואינו דבר הרשות ממש אפשר להקל, כגון פריעת בעל חוב דמצד הלווה הוא מצווה, ומצד המלווה עושה עמו חסד שלא יצטרך לחזר אחריו, או שאילת שלום לחולה שנתרפא והחולה משיב מפני השואל.

(מובא בקובץ "זכרון משה" ק"ס)

מספרת עמנואל

מרכז מסחרי מסילת יוסף - מודיעין עילית

שעות פתיחה: ימים א-ה מ 1:00 עד 20:00

יום ו 9:00 עד 1:00

פלאפון: 0507629762

אין צורך לקבוע תור

שיחת חיזוק באמונה ובטחון מאת הגה"צ רבי חיים רבי שליט"א

[מובא בספרו "עבד ה'"]

לעונש. וזה לשון הרמב"ן בס"פ בא: "... אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים. אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל. אלא הכל בגזירת עליון." עיין שם.

העיקר הראשון מ"ג עיקרי התורה"ק הוא, שהקב"ה נמצא ומשגיח, ר"ל: השגחה פרטית על כל נברא בעולם להחיותו ולגדלו כפי רצונו יתברך. ואין שום מקרה בעולם או יד הגורל או מזל שבגיננו נעשה כך וכך. אלא הכל נעשה בהשגחה פרטית ע"י הקב"ה, ישתבח שמו לעד. וכבר אמרו (בחולין ז'): "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן גוזרים עליו מלמעלה."

וב"מדרש רבה" (פרשה כב אות ד', אחרי מות) מסופר על אבן אחת שסילקה לצדדים ושוב נמצאה באמצע בעולם הרבים. כן עשתה היום של האדם, הדקות והשניות ושבריריהן מתואמות עם פעולותיו ועם כל תנועה קטנה מתנועותיו. כל יום ויום נקבע לו היכן ילך והיכן יעמוד; היכן ירויח והיכן יפסיד. זה גם פי' הברכה שאומרים בבוקר: "בא"י אמ"ה המכין מצעדי גבר", שכל הפעולות מושגחות ומכוונות כמש"כ בתהלים: "מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ." ובתלמוד (במס' סוכה גג). מסופר על שניים משרי המלך, שנגזר עליהם למות בשער לזו, וחשב שלמה להבריחם כדי שלא ימותו. אך לא הועילה חכמתו, כי בדיוק בשער לזו נפטרו. אמר אז שלמה המלך: רגלי האדם הם ערבים עליו. למקום שמתבקש האדם, לשם יובילוהו. כל זאת רמז דעה"ה בפסוק אחד בתהלים (בפרק מו): "ה' צבאות עמנו. משגב לנו אלקי יעקב סלה." ופירש בסידור "אוצר התפלות", שכוננת דוד המלך זיע"א לרמז על ההשגחה הפרטית שיש על כל אחד ואחד, שאין מקרה ואין הפקרות בעולם, שהקב"ה עמנו כל הזמן והוא, ישתבח שמו, אחד יחיד ומיוחד, מגן עלינו יום-יום ושעה שעה. זאת להוציא מדעות הגויים ומהבלי מחשבות הכופרים והתפשטים למיניהם, שהלקם הגם שמאמינים שיש בורא לעולם, טוענים שהקב"ה אינו משגיח בפרטיות על כל נברא, כי הוא גדול כל כך, שברא עולם כזה... והאם אין לו מה לעשות, רק לחשוב על בריה שפלה כמוני? אבל מודים הם שהנביאים והצדיקים ההשגחה דבוקה בהם ("בעלי ברית אברהם" דף 271), ודעתם נגד דעת התורה"ק, כי הקב"ה, ישתבח שמו, נמצא ומשגיח עלינו ומפרנסנו יום-יום ושעה שעה. וכבר השבנו על דבריהם במקום אחר בספר.

והנה רבינו הגרי"ח (בספרו "עוד יוסף חי" עה"ת פ' בהעלותך) הביא בעניין השגחה פרטית, שאם הקב"ה רוצה שפלוני תישבר רגלו, לא תרד אבן מהשמים על רגלו ותשברנה, אלא ילך לכאן או לשם, לעבודה או למקום אחר ושם תישבר רגלו. ואם רצון השי"ת לתת לפלוני אלף זהובים, לא יפלו אליו מהשמים אלף זהובים. אלא יגלגל הקב"ה, עילת העילות וסיבת כל הסיבות, שיעשה פלוני עסק מסוים וירוויח בו אלף זהובים. החי בלי אמונה בהשגחה פרטית חושב לעצמו: אני חכם שיוודע להרויח. והשובר רגלו אומר: חבל שעברתי במקום פלוני, אחרת לא הייתה נשברת רגלי. וחבל שאינם יודעים ואינם מבינים שהכל מכוון מלמעלה הן לשבט והן לחסד. ועל פי זה פירש רבינו הגרי"ח דברי הגמ' בחולין (סא): עיין שם דברים נפלאים.

אם הרים ראשו וספג מכה חזקה מהדלת הפתוחה של ארון המטבח, ואם קילף פרי וחתך ידו בסכין חתך עמוק (חולין ז'), ואם נפלה מידו מאפרה יקרה מאוד, מלאת אפר ובדלי סיגריות ספוגים במים ונשברה, ונתלכלך הסלון כולו והשטיח, גם ניתזו כתמים על הכותל הצבוע לבן, בדיוק אחרי שסיימה הגב' ניקיון יסודי של הבית - הכל מאת השי"ת, וכל דבר וסיבתו מסובב ע"י מסובב הסיבות. ומעשה במי שקרה לו המקרה האחרון ואמר לבני ביתו: "אני מוכן לנקות היטב ובשמחה רבה בחורין ובסדקין, את מה ששפך וליכלך" הקב"ה, ישתבח שמו לעד... "וזה אמת, שהקב"ה שבר את המאפרה! כי אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. ואם הרים אדם חפץ שנפל, וחזר ונפל מידו והרימו פעם אחר פעם, במקום לומר: "לא הולך לי היום", עדיף לומר: "הקב"ה מדקדק איתי, וחוזר ומדקדק איתי פעם אחר פעם לראות כיצד אני מגיב." והכל ניסיון.

"המוצא מעות אלף זוז - הרי אלו שלו", כי בכסף אין סימן ונתייאשו הבעלים. ואף שרואה את הבעלים מתפשטים ושואלים מי מוצא הכסף, הרי אלו שלו, מפני שבאמת הם מתייאשים מיד. והסביר החזון איש זצ"ל: הקב"ה רוצה שפלוני יפסיד אלף זוז! ורצון הקב"ה שפלוני ירויח אלף זוז! ומפורש ב"מדרש רבה" (ס"פ מסעי): "משפיל אף מרומם" - באף (ר"ל, כעס) שמשפיל לזה, מרומם לזה.

ועיין ב"ב (יוד): רב פפא עלה במדרגה ומעד ונטה ליפול ואמר: כמעט נתחייבתי סקילה כמו מחלל שבת. ולא עלתה על דעתו המחשבה: אפשר שמעדתי בגלל סיבה חיצונית זו או זו. וכ"ז כלול בדברי אסף ע"ה (בס' תהלים ס"פ עו): "כי חמת אדם תודך. שארית חמת תחגור", ר"ל: כאשר חימה וכעס שיש על האדם גורמים לו בעיות למיניהן, והוא אינו מערער עליהן ומודה לה' על שלא הטיל עליו בעיות קשות יותר, אזי השארית של החימה והכעס של בורא עולם עליו, חוגר אותה הקב"ה ולא מענישו יותר, כי יודע ומכיר כבר את ה'. וכמש"כ אבן עזרא עה"ת (פ' בשלח) עה"פ: "יודעו מצרים כי אני ה'", הכיצד ידעו אם מתים הם כעת? וביאר: רגע אחד לפני שימותו, ידעו שיש בורא עולם! הסבירו המפרשים שאין הקב"ה מגלגל עונש קשה בתורת נקמה, ח"ו, אלא רק כדי שע"י העונש יכיר את ה'. ואם מושגת המטרה במה שנקרא מעשי היום-יום, אזי מסיר מעליו האפשרות לעונשים קשים וכשכבר מכיר את ה', ה"ז נפלא מאוד, שע"ז זוכה להיות עבד ה'.

ועיין רמב"ם (רפ"ק דתענית), שמדבריו משמע שכאשר אדם זועק אל ה' ויודע שנענש מן השמים בגלל מעשיו הרעים, ידיעה זו לבדה בכוחה להכריח את הצרה להסתלק ולסור מעליו. זאת גם כאשר עדיין לא עשה תשובה! שעצם ידיעת העבירה, ועצם ההכרה שהעונש הוא מן השמים, דיים להרגיע את מידת הדין ולהסירה מעליו. ועיין "שיחות מוסר" (מאמר כא), שהמכיר בטעות עצמו, אינו זקוק עוד

כתב רבנו החפץ חיים (בספר "שם עולם" פרק ג), שכל ענייני צער המזדמנים לאדם, אפילו הוא מושפל ע"י שמחרפים ומגדפים אותו, הכל מדוד מן השמים על פי מידת עונותיו. אלא שמגלגלין חובה ע"י חייב. וכן אם היכוהו, אפי' במזיד, הוא ג"כ בהשגחה מלמעלה. כמו שמצאנו בדוד, שקיללו שמעי בן גרא והשיב דוד: "ה' אמר לו קלל". כל זאת עושה השי"ת לטובת האדם, לכפרת עונותיו ע"י העלבון, ואין צריך ליתן לבו כלל להשיב למחרפו. אדרבא, יודה על שהזמין לו דבר שעל ידו יכופרו עוונותיו. עכ"ת.

על דרך זו מברר "החינוך" (מצוה רמא) מה שציוותה התורה באומרה: "לא תקום ולא תטור", שכל מה שעובר על האדם, מטוב עד רע, הוא מאת השי"ת ואין ולא יהיה מקרה בעולם בלתי רצון השי"ת. לכן אין טעם וסיבה לנקום מחברו, לפי שהוא בסה"כ כלי ביד השם ואינו פועל מעצמו כלום. והוסיף (במצוה רמב) דבר פלא: שאפי' בלב לא נקפיד ולא נזכור מה שציער לנו אחד מישראל. והוא נראה דבר קשה מאוד. אבל קל מאוד למאמין, שיודע שהכל מאתו יתברך בלבד כי אין עוד מלבדו. והח"ח (בפתיחה לספר "שמירת הלשון" אות ט) פסק, שאפילו בלב אסור לנטור. והוסיף: אם בא למנוע בזה פגיעה מעצמו, פשוט שמותר לו. רק אחרי שכבר נעשה הדבר ואין בידו לשנות כלום, אז ודאי שזהו רצון השי"ת, ויעשה באהבה רצונו כרצונו.

ראה מה שביאר ב"חק לישראל" (מוסר יום ב' פ' מקץ) על הפסוק: "את האלקים התהלך נח", ולמד שהיה נח מתבודד עם יוצרו, ומרוב הרגלו בהתבודדות, הגם שנכח בקרב בני-אדם, לא היו מטרידין דעתו להיפרד ממחשבתו בבורא עולם, כי היה מביט על כל העולם כעל עדרי צאן, והוא ית' הרועה לבדו ומשגיח בפרטיות. והבין נח שאין בעולם מי שיוכל להזיקו בלא רשותו ית'. ואם משהו מכני, אז מי שמכה ניתן לו תפקיד של רצועה ושבת, שהרועה מכה אותי בה. ואם כן, "שבטך ומשענתך המה ינחמני". ע"ש. ועיין "חק לישראל" (פ' שמות מוסר יום ג'): כשאני בקרב העם, כיוון שאין רואה סתר לבבי, אלא הוא לבדו, ומשום שמשגיח בי תמיד להיטיב לי, רק הוא לבדו, והיות שאין מי שיוכל להצילני מצרתי זולתו, לכן לא יפסיקו ביני לבינו הנבראים, כי כולם כאין נגדו. ואני והוא לבד עומדים. היינו דכתיב: "חי ה' אשר עמדתי לפניו".

וראה מה שכתב מרן הח"ח עה"ת (בפ' משפטים) על הפסוק: "ורפא ירפא" - מכאן, שניתנה רשות לרופא לרפאות ולא אומרים: אם הקב"ה היכה, אז אסור לנו, או אין באפשרותנו לרפא. למדנו שכל ענייני הצער מזדמנים לאדם מן השמים והמכות שהוא סופג הן משבט עונותיו בלבד. עיין שם.

מבט הקוראים

ת.ד. 4215 מודיעין עלית טל: 08-9743208
Mabatye@gmail.com

חיזוק ועידוד

לכבוד מצרכת "מבט יהודי"
תחילה אודה על הניכוי הרבים אתם זוכים לו,
חיזוק ואינן.

היות ואתם כותבים לאחרונה על "דברים גבוהים" בעבודת ה', חשבתי שיש צורך להזכיר לקוראים שגם כל מאמץ קטן בעבודת ה' חשוב מאד, במיוחד בדורינו. אביא מעשה נפלא ממנו אפשר ללמוד על המעלה שיש לחזק כל מי שמתאמץ בתורה ותפילה ככל יכולתו, בדורנו אנו של צרות רבות, חולשות ונסיונות, ה' ירחם:

הגה"ק המהרש"ם מברעז'אן זצ"ל חלם פעם שהוא כבר בעולם האמת ומבקשים לדון את דינו על מעשיו בעולם השפל שממנו בא זה עתה, והנה נכנסים ובאים עשרות מלאכים נושאי שקים ובהם כל תורתו שלמד כל ימי חייו בכדי לזכותו בדין. אך לפתע נכנס מלאך שחור שזועק שהתורה הזאת לא הייתה מספיק לשם שמים ולחלק ממנה היו פניות כאלו ואחרים, ומידי דברו נשף לכיון השקים והם נעלמו ברוח פיו. נחרד הגאון, אך רק לרגע קטן. ופתאום נכנס אל אולם המשפט אברך צעיר ופניו מאירות והשיב מייד את השקים כולם באומרו: "וכי הדורות שלנו כדורות עברו הם? בדורות עברו היו הגופים חזקים והנשמות גבוהות ניתן היה לבחון ולבדוק את איכותה של כל תורה ותפילה. בדורנו כשהכל כה חלשים ועל כל שורה של לימוד תורה ועל כל עניין של עבודת הבורא יש להתייגע כל כך, אין לחשב ולבחון כל מעשה טוב, כל לימוד ותפילה. יש לשמוח כאן בשמים על כל פסוק או דף גמרא, תפילה או התגברות היצר של יהודי בדור הזה". כך אמר האברך שצורתו האירה, והציל את המהרש"ם מן הדין. כשהתעורר מהחלום החל להסתובב אצל צדיקי הדור לדעת מי זה שיש לו מהלכים בעולמות העליונים וממליץ טוב על ישראל. כשהגיע במסעותיו אל הרה"ק הייעטרת צבי" מזידיטשוב זצ"ל, נפל תחתיו מתעלף כי הכירו שהוא זה. הגאון המהרש"ם זצ"ל היה מספר סיפור זה בכדי להוכיח את חשיבותה ואת כוחה של כל תורה ותפילה בדורנו. (סיפור זה לקוח מתוך שיעור של הגה"ק הי"שפע חיים" מצאנו זצ"ל, הובא בעלון הנפלא "עקבתא דמשיחא" גיליון 297).

לסיים, אודה שוב על עלונכם, אשמח מאד אם תפרסמו מעשה נפלא זה.

תזכו לנא
ח.נ. מהקוראים הקובלים

העלון מופץ לעילוי נשמת:

מיכאל בן רחל, מפרת בת ביתיה, רפאל בן זולאי, זלמן בן ביתיה, עמנואל בן יפה, מישאל בן בכמאל, ביתיה בת יפה, רוזה בת שרה, אוריאל בן שרה, מפרת בת בלור, משה בן שרה, מורדכי בן אורול, אליהו בן אורול, רפי אלקלאי בן שרה.
זכרונם לברכה.
ת.נ.צ.ב.ה.

התנצלות

בגיליון 39 – טבת תשע"א הבאנו מאמר הגה"צ רבי נסים יגן זצ"ל, ובטעות אנוש נשמט מהעלון מקור המאמר, מקור המאמר הוא הספר הנפלא "נתיבי אור" ערך כתל המערבי. אנו מתנצלים על התקלה.

זעקת העולם באה [מכתב מבן ישיבה]

הנהגת מכתב

אברהם זקן וישב בישיבה, מימותיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, יש קצת תמיה מה מעלתה, כוחה, תפארתה, ופעולתה של ישיבה, אי לימוד גרידא ניתי ספר ונחזי ובימינו אף על תורה שבעל פה?

אלא אין ישיבה מילולה מקום לימוד, אף שזה בעיקרה, אלא מעלתה ושאיפתה: "עיר פרא אדם יולד", וליצר לעם ישראל מוחות תורניים בנפש תורתית, זה נעשה ע"י "מקום תורה", שהוא מקום ד"א של יראת שמים והלכה, שאין לעולם אף פשיטת רגל בהם, שם יתיחד איש הישראלי עם שורשו ומקורו חמדת לבבו – תורתנו הקדושה, ועל ידי זה יתעביד לאילנא רברבא, וזאת ייעשה על ידי ניתוק מן העולם.

אנו בשעת בחירה כאדם הראשון: או לעזוב התורה ולבחור בעולם או לעזוב העולם ולבחור בתורה, ובחר בעולם ונפל בו... אנא אחים חוסו! אל תלכו, כי כולם אצלנו הולכים, זו הדרך וההצלה כי נפשכם איותה בקרש הצלה מהעולם, אם כן העיתונים – אנא לכו [די לקלוקלכם], וב"צימצום" זה נתרחב בס"ד לכל התורה, ונקנה שלוות- אושר ונצח.

מה עשה היצר כי לא יאבד? ב' דברים ייצר: א] מכונת "כולם" פעלה שלא ילך איש לישיבה כי הוא הולך לגדול אלא כי כך מקובל, ממילא בה החסרון הב' ושמו עיתון, העיתון מהותו "עולם", חדשותיו ועניניו מלבד כל חסרונותיו עיצומו אינו של ישיבה, בשביל עיתון תלמד דף היומי בערב אך אל תלך לישיבה לסתור הבנין הנאה הזה, עבור הבלי עולם חולף – הלזה, וכך בעוד דברים.

בחור, דע! כי הישיבה במהותה בניה בנפש חומרית, בני הישיבות על ההלכה וחרדתה דגלם ומשאת נפשם, על רגש היהדות תפילתם, על נפשה ימסרו נפשם. אז לומדים כי כך ציווה הבורא, זה נשמע מצומצם, אך זו הדרך היחידה: א.] לגדול. ב.] להנות, אך באמת זה הוא הצימצום המרחיב שממנו נתרחב על כל התורה כולה.

בואו, אתם ביחד, נתפלל למי שהחכמה שלו, נפרוש מהעולם, נשקע בתורה, ואולי יחוס וירחם ויצליח דרכנו.

מכרכת האוסר

בן ישיבה

נ.ג. דברים אלו מקורם בספרים, והכותב ה'נ' קק צורק לכדי קטע אפ.

'הכרת הטוב' למה ולמי? מאמר מאת הרב ש.ג.

הנהגת הרגש ע"י השכל

כולנו נולדנו עם הרגש של "הכרת הטוב", אולם אם ניתן לתחושה הטבעית לפעול כרצונה לא נחשב כ"מיוכרי טובה", אלא ככאלה שנשארו כפי שנולדו... נתבונן נא במאמר זה וננסה בס"ד לברר מה נכלל בכלל חיוב הכרת הטוב? מתי אין צורך להכיר טובה? מה המטרה של הכרת הטוב? בכדי שננהיג עם השכל את הרגש של הכרת הטוב הטבוע בנו.

בחומש שמות אותו אנו קוראים בתקופה זו, אנו מוצאים כמה חידושים בנייני הכרת הטוב: א] פרעה שגוי אכזרי היה, ועם כל זאת לא רצה לשעבד את ישראל והורידהו מכסאו לג' שנים עד שנתרצה, כידוע מחז"ל, שמתוך הכרת הטוב לא רצה לשעבד אותם, משמע שגם בנוי טבוע רגש של הכרת הטוב. ב] משה רבנו ע"ה אשר נצטווה לומר לאהרן שיכה את הארץ בכדי להתחיל את מכות דם וצפרדע, ואילו הוא עצמו לא נצטווה להכות את הארץ, אשר היה שותף בהצלת חייו בהיותו תינוק (רש"י ז' י"ט), וכן במכת כנים נצטווה לשלוח את אהרן שישליך את העפר וכו', ולא נצטווה לעשות זאת בעצמו, מחמת שנהנה מהעפר בו הטמין את המצרי (רש"י ח' י"ב), משמע לכאורה שיש חיוב הכרת הטוב לדומם. ג] נצטוונו לא לתעב מצרי כי גרים היינו בארצם (דברים כ"ג, ח), הרי שגם שמקבלים הרבה רעות מהשני ואף הטובות שכן מקבלים הם לא נעשו מתוך רצון להטיב, עם כל זאת יש להיזהר מכפיות טובה. הלימודים הללו מעוררים אותנו שאין להסתפק במה שטבוע בנו רגש של הכרת הטוב, שכן גם לגוי אכזרי טבוע רגש שכוה... ומלבד זאת, אם הכרת הטוב היא כפי ההרגש הטבעי שלנו, וכי יש לנו הרגש טבעי של הכרת הטוב לדומם שנעזרנו בו?! על כרחך שמוטלת עלינו חובה להנהיג את הרגש של הכרת הטוב על פי השכל – שכל התורה הקדושה...

הכרת הטוב על הרצון ולא על התוצאה

"החובות הלבבות" מביא חידוש מיוחד בגדר חיוב הכרת הטוב, וזה לשונו (שער עבודת ה', פתיחה): "מן הידוע אצלנו, כי כל מטיב אלינו אנו חיבין להודות לו כפי כונתו להועיל לנו, ואם יקצר במעשהו לדבר שיקרה וימנעהו מהיטיב אלינו, הודאתו חובה עלינו, כיון שנתברר לנו כי ידעתו עלינו טוב וכי כונתו להועיל לנו. ואם תגיע לנו שום טובה על ידי מי שלא כון בה אלינו, יסתלקו מעלינו חיובי ההודאה לו, ואין אנו חיבין בה", עכ"ל. מדבריו למדנו שהכרת הטוב אינה קשורה לתוצאה של מעשה הזולת, אלא לרצון שלו, ולכן אם רצה הזולת לעזור לנו ולא הצליח אנו בכ"א מחויבים לו הכרת הטוב, וכן אם התגלגל על ידי מעשה של הזולת טובה עבורנו, והוא כלל לא התכוון לעשות איתנו איזה דבר, אין עלינו חיוב שכזה.

מדוע חיוב הכרת הטוב משתייך לרצון ולא לתוצאה? נלענ"ד לבאר בס"ד כך: הנה ידוע מה שבאור רבותנו (יעוין בספר מכתב מאליהו בכמה מקומות) שחיוב הכרת הטוב הוא כ"תשלום" למטיב, אלא רק כדי לשמור על מדת ההכרת הטוב שיש לנו שולל תיפגם על ידי התעלמות מהמטיב, שהתעלמות מהמטיב בביא בעקבותיה לקילקל את ההכרת טובה שיש לנו, ואף יכולה להפוך את האדם לכפוי טובה. לאור זאת נובל להבין את דברי חז"ל, דבאמת אם חיוב הכרת הטוב היה בא תשלום על ההטבה, הרי שתשלום יש על תוצאה ולא על רצון גרידא, ואף אסור לנו להחזיק ברשותנו דבר שהגיע לידנו מהזולת ולא שרכשנו את זה ממנו בתשלום או כמתנה, וזאת אף ללא כוונת מיוחדת... אך היות והכרת הטוב היא בכדי לתקן את נפשנו – שאם נתעלם מההטבה נזיק לעצמנו, הרי שהמודד הוא רצונו של הזולת, שאם הזולת התכוון לעשות לנו מעשה שיש לנו בזה טובה, אזי גם אם נאנס ולא עשאה, סוף סוף התעלמות מטובתו תשריש בנו כפיות טובה, וכן להיפך, אם הזולת לא התכוון לעשות לנו איזה מעשה ורק ללא כוונה המעשה שעשה ממילא עזר לנו, אזי התעלמותנו מהמעשה לא תשריש בנו כפיות טובה, שכן אין כאן למי להוכיר טובה.

ולמשל: ראובן בנה מרפסת חדשה אשר כתוצאה מזה הרויח שמעון השכן צל למרפסת שלו, והוא נהנה מהצל, אך ראובן כלל לא חשב ולא כיון בבניית המרפסת על טובתו של שמעון, אין על שמעון חיוב הכרת הטוב לראובן, לעומת זאת, אם ראובן היה מתכוון גם לטובתו של שמעון מסתבר שיש חיוב הכרת הטוב, שכן החיוב שלי להכיר טובה לשני היא כאשר נוצר איזה שהוא קשר של 'טובה' ביני לבין השני, ורק כאשר השני לא מתכוון לעשות את הטובה עבורי אזי לא נוצר הקשר הזה בינינו.

סיבת הכרת הטוב לדומם

כשאמרתי את הדברים הללו בפני הבררים מקשיבים, נשאלתי שאלה: הרי לאור האמור, חיוב הכרת הטוב קשור לרצון של הזולת ולא לעצם המעשה, אם כן מה העניין להוכיר טובה לדומם, כפי שהבאנו בתחילה מהנהגה במכות מצרים, וכן אמרו חז"ל (ב"ק צ"ב): שבור ששתים ממנו מים אל תזרוק לתוכו צרור, ומה שייך בדומם הכרת הטוב וכי יש לו רצון? ובס"ד על ידי ליבון הדברים בבית המדרש הועלו ג' תשובות בדבר, ואלו הם: א] כל מהותו של הדומם זה עזרה לבני האדם, וממילא אם נעזרים בו יש צורך להוכיר טובה, מה שאין כן בני האדם שהם כל אחד לעצמו, ורק הרצון לעשות

מעשה שיש בו הטבה לזולת הוא המקשר ביניהם, קשר של "הכרת הטוב". ב] כשנהנים מהדומם עלינו להכיר טובה לקב"ה, והמזולל בדומם זהו הוא נראה כופר בטובתו של מקום, ג] כלפי הזולת שהטיב יש חיוב "הכרת הטוב" בפועל, וזאת מחמת הרצון שלו וכו', אך כנגד הדומם לא מצינו חיוב "הכרת הטוב" אלא רק לא להיות כפוי טובה, [וכגון משה רבנו ע"ה, שלא הכה את הארץ, אין זה קשור להכרת טובה בפועל אלא רק להמנע מכפיות טובה, ולפי זה אף כנגד השכן שבנה מרפסת ונגרם מזה צל לשני אף אם אין חיוב הכרת הטוב מכל מקום יש חיוב לא להיות כפוי טובה], (יעוין בספר מכתב מאליהו ח"ג עמ' 101).

בדומה לזה, יש לשאול: מדוע עלינו לא לתעב את המצרים, מחמת שטיפקו לנו אכסניה בשעת הדחק, הלא סוף כל סוף גם את האכסניה הזאת הם טיפקו רק מתוך אינטרס אישי שיהיה להם עבדים? והישוב לכך הוא שבאמת לא הוזכר רק זהירות מכפיות טובה, ולא שיש חיוב להכיר להם טובה. מו"ר המשגיח הג"ב פראנק שליט"א עמד על ענין ההכרת הטוב למצרים ועורר כך (לקט שיחות, שמות): אנו למדים שהכרת הטוב שייכת גם כשכנגד הטובה שעשו עמנו עשו עמנו הרבה רעות גדולות, ועם כל זאת את הרעות עלינו לשכוח, ולא לזכור רק את הטובות שבכל אופן עשו לנו, כמה חשוב אם כן לזכור את הטובה שהזולת עשה לנו, ולא לתת לדברים שנהג בצורה שציערה אותנו לטשטש ולהשיחא מאתנו את מה שכן הטיב עמנו.

הכרת הטוב לקב"ה

לאור האמור, כמה אם כן עלינו להכיר טובה לקב"ה, ולא לתת לדברים שלא נוחים לנו לטשטש את החסדים הגדולים שעושה עמנו הקב"ה בכל רגע, שכן גם ללא האמונה שהכל לטובה, ושבאמת כל דבר שנעשה לנו זה בעצם טוב שרק מסתתר בדמיון של רע, גם ללא זאת אסור שהדברים שמפריעים לנו ושיחו מאתנו את חסדי ה', אשר אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנתנו מספיקים להודות וכו' על אהת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות שעשה עמנו, כל שכן שאנו מאמינים בני מאמינים שכל ההנהגה עמנו היא טובה עצומה, כמה עלנו להשתעבד לקב"ה מתוך תחושת הכרת הטוב. וגם הדברים שהתרגלנו אליהם והם נראים לנו "טבעיים", הרי באמת אינם כן, והם בהשגחה מיוחדת מהקב"ה.

"החובות הלבבות" (שם) אומר שלאור היסוד שחיוב הכרת הטוב הוא על הכונה הרי שכלל שיש יותר כונה להטיב למעננו כך יגדל החיוב, ובעוד שטובת הזולת נובעת מרצונות אישיים: מתוך אהבה לבן/ מתוך רצון לשכר משמים/ מתוך מצפון של רחמים; עד שהעזרה נעשית בשביל להרגיע את מצפוננו, ולעזור בזה לעצמו, וכדומה (הדוגמאות הם של "החובות הלבבות"), הרי שההטבה מהקב"ה היא עם כל הכוונה להטיב לנו, וממילא ההכרת הטוב אליו יתברך על כל טובה וטובה צריכה לגדול יותר במאד. ושמעתי מהגה"צ רבי שלום ארוש שליט"א שיעקר המסר מחומש שמות, אשר בו אנו קוראים שוב ושוב על הכפיות בטובתו של מקום על ידי תלונות מתלונות שונות, הוא שאם אדם לא יעבוד על עצמו לא יועילו כל הנסים והנפלאות שיראה בעצמו, הוא ישאר כפוי טובה, בהתחלה יתרגש מנפלאות ה' ואחר כך יתייחס להכל כדברים פשוטים, ועלינו לעבוד על "הכרת הטוב", כי הגלות נגזרה על כפיות טובה שאמר הקב"ה אתם בכיתם בכייה של חינם תבכו בכייה לדורות, שזה בעצם המשך הכפיות טובה, שבכל מצב "מתכיינים", ורק כאשר נעמול לחזק את ההכרת הטוב [נפסיק לבכות!] אזי נוכח שלא יהיה לנו על מה לבכות... במהרה בימנו, אמן.

וכבר אמרו חז"ל "כל הכופר בטובתו של הבורא, לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה", ומבואר בספר "מכתב מאליהו" (ח"א עמוד 50, עפ"י רבי נחום זאב מקלם זצ"ל) שהכרת הטוב לקב"ה ולבני אדם שורש אחד להם, ואם נפגמה המדה של הכרת הטוב לחברו, לא יכיר גם חסדיו של הקב"ה, ולבסוף לעולם הבא יחסרו לו הכלים – מדת הכרת הטוב – לדבקות בקב"ה.

קוראינו בקרית – ספר,

שימו לב!

החל מהגיליון הבא [42] לא יהיה ניתן להשיג את העלון

בבתי הכנסת בעיר. ניתן לעשות מוני לעלון בדוא"ל [חיים]

או בדואר במחיר 2 ש"ח לגיליון חודשי [ניתן לשלוח 20 ש"ח

100 חודשים וכדומה] לצטרפות ניתן לפנות ל: 08-9743208

או בת.ד. 4215 מודיעין עלית,

או בדוא"ל: Mabatye@gmail.com